

Б.А. Аманязова¹

*¹Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті, оқытушы
Ақтөбе, Қазақстан*

БІЛІМ БЕРУ ФИЛОСОФИЯСЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ СТРАТЕГИЯЛЫҚ МАҚСАТЫ – ЖАН-ЖАҚТЫ ДАМЫҒАН ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аңдатпа

Мақалада білім беру философиясына жаңа философиялық және дүниетанымдық негіздер туралы жазылған. Қазақстандағы білім беру реформасы бүгінгі таңда көптеген жаңашылдығымен ерекшеленеді, жекелеген – батыс білім беру жүйесі мен жобаларына бағыттауында, оқыту процестерінде инновациялық технологияларды енгізуінде және т.б. Дүниетанымның қалыптасуына келетін болсақ, бұл мәселе әлі толық талқыланбаған, талқылаудың тек алғашқы сатысында тұр. Білім беруді реформалаудың бағдарламалары мен тәжірибелерінде әлі де білімді дамыту, кәсіби дағдыларды өңдеу, өтпелі өмірге тез бейімделудің азаматтық жауапкершілігі мен икемділіктері туралы айтылады. Әрине, мұндай міндеттер дәлелденіп отыр, дегенмен қазіргі білім беруде дүниетанымдық параметр жетіспейді, оның ішінде – қазақстандық білім беру жүйесі де. Білім берудің кез-келген реформасы - бұл ең алдымен білім беру мазмұнының реформасы. Қазіргі жаһандану заманында Қазақстан Республикасы – жастардың білім мен біліктілікке талпынып әрекеттенуін, еңбектеніп өсуін талап етіп отыр. Осы тұста Елбасының мына бір сөзін айта кетудің орны ерекше: «Еліңнің ұлы болсаң, еліңе жаның ашыса, азаматтық намысың болса, қазақтың мемлекетін нығайтып, көркеюі жолында тереңді төгіп еңбек ет. Жердің де, елдің де иесі екенінді ұмытпа». Рухани-адамгершілік тәрбиенің негізгі мақсаты – ұлттық сана сезімі оянған, рухы биік, мәдениеті терең, парасатты, ар-ожданы мол, бойында басқа да игі қасиеттер қалыптасқан ұрпақ тәрбиелеу.

Түйін сөздер: Білім, мәдениет, рух, дүниетаным, ұлттық сана- сезім, тәрбие

Amaniyazova B.A.¹

*¹Aktobe State Regional University named after K.Zhubanov, teacher
Aktobe, Kazakhstan*

PHILOSOPHY OF EDUCATION AND ITS STRATEGIC PURPOSE - FORMATION OF A COMPREHENSIVE PERSONALITY

Abstract

The article deals with the new philosophical and ideological foundations of the philosophy of education. Education reform in Kazakhstan today is characterized by many innovations, some of which are focused on Western educational systems and projects, the introduction of innovative technologies in the learning process, etc. As for the formation of worldview, this issue has not yet been fully discussed, it is only in the early stages of discussion. Education reform programs and practices still address civic responsibility and flexibility in developing knowledge, developing professional skills, and adapting quickly to transition. Of course, such tasks are proven, but modern education lacks a worldview, including the Kazakh education system. Any education reform is, first of all, a reform of the content of education. In today's globalized world, the Republic of Kazakhstan demands that young people strive for knowledge and skills, work hard and grow. In this regard, it is worth noting the words of the President: "If you are the son of your country, if you are passionate about your country, if you have civic honor, work hard to strengthen and prosper the Kazakh state. Remember that you are the owner of the land and the country. " The main purpose of spiritual and moral education is to bring up a generation that has awakened a sense of national consciousness, high spirit, deep culture, wisdom, conscience and other good qualities.

Key words: Education, culture, spirit, outlook, national consciousness, upbringing

Б.А. Аманязова¹

*¹Актюбинский региональный государственный университет имени К.Жубанова, преподаватель,
Актобе, Казахстан*

ФИЛОСОФИЯ ОБРАЗОВАНИЯ И ЕГО СТРАТЕГИЧЕСКАЯ ЦЕЛЬ – ФОРМИРОВАНИЕ КОМПЛЕКСНОЙ ЛИЧНОСТИ

Аннотация

В статье рассматриваются новые философско-идеологические основы философии образования. Реформа образования в Казахстане сегодня характеризуется многими инновациями, некоторые из которых ориентированы на западные образовательные системы и проекты, внедрение инновационных технологий в учебный процесс и т. Д. Что касается формирования мировоззрения, то этот вопрос еще не до конца обсужден, он находится только на ранних этапах обсуждения. Программы и практики реформы образования по-прежнему направлены на гражданскую ответственность и гибкость в развитии знаний, развитии профессиональных навыков и быстрой адаптации к переходному периоду. Конечно, такие задачи доказаны, но современному образованию не хватает мировоззрения, в том числе казахстанской системы образования, любая реформа образования - это, прежде всего, реформа содержания образования. В современном глобализированном мире Республика Казахстан требует, чтобы молодежь стремилась к знаниям и навыкам, усердно работала и развивалась. В этой связи стоит отметить слова Президента: «Если вы сын своей страны, если вы увлечены своей страной, если у вас есть гражданская честь, усердно работайте над укреплением и процветанием казахстанского государства. Помни, что ты владелец земли и страны ». Основная цель духовно-нравственного воспитания - воспитать поколение, которое пробудило чувство национального сознания, высокого духа, глубокой культуры, мудрости, совести и других добрых качеств.

Ключевые слова: Образование, культура, дух, мировоззрение, национальное самосознание, воспитание

Білім беру философиясына жаңа философиялық және дүниетанымдық негіздер қажет. Ежелден бастап қазіргі кезге дейінгі философиялық, жаратылыстану, әлеуметтік, психологиялық, педагогикалық ілімдердегі бар атқарылған жұмыстарды ортақтандыратын өз синтезін, өз интеграторларын қажет етеді. Білімдер мен қадамдарды мұндай интеграциясы ең алдымен философиямен онтологиялық және методологиялық көріністер мен ұғымдар деңгейінде жүзеге асуы тиіс. Бірінші кезекте зерттеу динамикалық тұрақсыздық ұғымы айналасындағы динамикалық құбылыс ретіндегі жаратылыстану ғылымы туралы эволюциялық көріністерді қамтуы тиіс. Білім беруді философиялық талдау мемлекеттік және жаһандық сипаттағы қазіргі заманғы әлеуметтік мәдени процестермен және олардың қазіргі қоғам саласындағы бейнесімен келісуі тиіс. Сонымен қатар аталған процестерді философиялық экспликация тұрғысынан талдау қажет. XX ғасыр ескі өмірлік бағдарларды, философияның ескі натуралистік, метафизикалық және субъективтік қондырғыларын алып кетті. Бұл классикалық философия шегінен тыс жаңа бағыттарының дамуына және философиялық ойдың ашылуына шығармашылық екпін берді. Білім мен білім берудің құрылымын зерттеген кезде маңызды бағыт олардың әлеуметтік ортамен өзара байланысын, өзара әрекет пен өзара шарттану формаларын зерттеу болып табылады. Білім берудің жаңа әлеуметтік мәдени түрінің қалыптасуы жаңа шындыққа баламалы білім берушілік әрекет моделдеріндегі практиканың сұранысы мен философиялық білімнің оларды жүйелік теориялық өңдеуге дайын еместігі арасындағы қайшылықпен сипатталады.

Осыған байланысты білім беруге жүгінген отандық философиялық білім үшін өзекті мәселе динамикалық процестің түрі ретінде білім беруді концептуализациясы міндеті болып табылады.

Соңғы онжылдықтағы философиялық білімнің бөлінуі әлемнің қазіргі заманғы жалпы бейнесі бар тұтас дүниеге көзқарасты жасау шегін беретін ғылыми және философиялық білімнің бөлінуіне әкелді. Сондықтан жаңа білім берушілік қоғамға жаңа пост классикалық емес интеллектімен өту талабында үшінші мыңжылдықтың жаңа өркениетін жасау үшін философияның, білім берудің және мәдениеттің жаңа синтезі мен жаңа интерпретациясын жасауға мүмкіндік беретін пост классикалық емес көзқарастардың, постклассикалық емес ғылымдардың және тұтас алғанда пост

классикалық еместің мәні артады. Соңғы онжылдықтардағы философиялық және методологиялық әдебиеттерде негізінде теориялар дамитын салыстырмалы тұрақты негіз құрайтын фундаменталдық идеялар, ұғымдар мен көріністер зерттеу пәніне айналуға бұрынғы негіздердің пайда болуы мен оларды талдау зерттеу пәні туралы ғылыми білімдерді, біздің жағдайымызда тұтас дамушы жүйе және оның бөлшегі классикалық емес дүниетаным ретіндегі классикалық емес жаратылыстану білімдері туралы білімдерді қарастыруды білдіреді. Жаһандық дағдарыстық құбылыстар фондында білім берудің дәстүрлі негіздері мен қағидаларының дағдарысы айқын көрінеді, білім беру жаңаруды және әлеуметтік философиялық мағыналауды қажет етеді деген ортақ көрініс пайда болады. Адамзат алдында білім беруді тұлғаның өзіндік дамуының процесі ретінде мағыналау, философиялық рефлексия, реинтерпретация міндеті өткір тұр. Мәселенің өткірлігі қазіргі отандық мәдениеттің дағдарысымен, қоғамның дамуының ары қарайғы бағдарларының белгісіздігімен шарттанған. Білім берудің жаңа философиялық концепциясына деген қажеттілік әлемдік және ресейлік философиялық және педагогикалық қауымдастығымен соңғы кезеңде 1990 жылдардан бастап қазіргі кезге дейін ерекше сезілді. Бұл кезеңде білім беру философиясы білімнің ерекше саласына бөлінді, Г. Алексеевтің, О. С. Анисимовтің, М. Н. Берулавың, Б. С. Гершунскийдің, Ю. В. Громыконың, М. Н. Клариннің еңбектерінде көрініс тапқан оның методологиялық, теориялық және жобалық сұрақтарының жүйелік зерттеулері жүзеге асуда. Білім беру жүйесінің қазіргі кезеңінде қандай өзгерістер, қандай түрде жүріп жатыр және олар білім берудің қалыптасуына қалай әсер етуде?

Білім берудің қалыптасу мәселесін шешу философиялық рефлексиясыз, өзіндік танусыз мүмкін емес. Білім беру мәселелері туралы философиялық рефлексия өз ішіндегі рефлексияны талап етеді. Мынадай сұрақ пайда болады: бұл рефлексия қандай негізде жүзеге асуы керек. Бірқатар авторлар былай деп есептейді, ол ХХ ғасырдың жетпісінші жылдарында философиялық ғылымының жеке тарауына айналған білім беру философиясы шеңберінде жүзеге асуы тиіс. Ол білім берудің мазмұны, мақсаттары, міндеттері мен перспективалары сұрақтарын қарастырады. Білім беру дағдарысы көбінесе отандық білім берудегі даму диалектикасын дұрыс түсінбеумен анықталады. Сондықтан білім берудің философиялық негіздерінің эволюциясы мәселесі қазіргі уақытта философтардың назарын көп аударуда. Бұл В. М. Розин, С. К. Булдаков, О. Долженко, Н. С. Розов, Б. С. Гершунский, Э. Н. Гусинский, Ю. И. Турчанинова, В. М. Розин, В. П. Казначеев, Н. С. Ладыжец, Н. К. Печенин, Л. А. Степашко, Л. Д. Филиппова, Л. Церих және тағы басқа авторлардың жарияланымдарында көп айтылуға мұра. Философиялық концепцияларда білім беру мәселесі қашанда маңызды орын алды. ХІХ ғасырдың басында ақ тұлғаның білім алуы, қалыптасуы, өзіндік санасы туралы жаңа философиялық концепция пайда болды. Бұл қадам (Гербер, Гумбольдт, Гегель) білім беруді ізгілендіруге алып келді. Ағартушылық концепцияға қарсы тұрған білім берудің бұл философиялық концепциясы білім берудің жаңа формалары мен реформаларын іздеу үшін негіз болды.

Қазіргі кезде көптеген философия болғандықтан, білім беруді зерттеуге қолданған кезде көптеген білім беру философиясы пайда болады. Олардың ішінде платондық, марксистік, прагматистік және білім берудің басқа да философияларын бөлуге болады».

Осыған байланысты мынадай сұрақ пайда болады: қандай философиялық мектеп негізінде жаратылыстанушылық білім беру философиясын жасауға болады?

Білім беру мәселелерін зерттеудің мүмкін стратегияларын қарастыра отырып, келесілерін бөлуге болады.

Стратегияның бірінші нұсқасы бір философиялық бағытты тандап, білім берудің басым концепциясын жасаудан тұрады.

Білім берудің түрлі дүниетанымдық қадамдарын және философиялық бағыттарын кең талқылау, олардың арасындағы бар келісім мен келіспеушілікті анықтау жолымен жүруге болады. Содан кейін зерттеудің түрлі әдістерін қолдана отырып, консенсус негізінде жалғыз, концепцияны жасауға болады.

Білім беру философиясының тағы бір маңызды міндеттерінің бірі- болашақ адамының бейнесін қалыптастыру бойынша нақты мақсаттарға жету үшін рационалды мен иррационалдыны біріктіру болып табылады. Сонымен қатар білім беру философиясы педагогикалық біліммен тікелей байланысты емес басқа да ғылыми пәндердің алдыңғы қатарлы зерттеулерін білім беру үдерісінің дамуына бағыттады және түзейді. Білім беру философиясы болашақ адамның «бейнесін» қалыптастыра отырып, сол арқылы соңында педагогиканы білім беру үдерісі арқылы нақты бір ұрпақтың қалыптасып келе жатырған көзқарастарының ішкі жүйесінің негізіне енетін жаңа білімдермен, тәсілдермен, әдістермен, мақсаттармен толықтырады. А. Запесоцкий пікірі

бойынша, зерттеушілердің білім беру қызметіне философиялық мәселесіне қызығушылығының артуы ең алдымен жаһандық мәселелерді шешудегі білім берудің ролін қоғамның сезінуімен байланысты объективтіліктен туындаған. Соңғы кездері білім беру қоғам өмірінің стратегиялық маңызды саласы ретінде қарастырыла бастады. Адамның өз азаматтық, саяси, экономикалық және мәдени құқықтарын жүзеге асырудың негізгі талабы бола отырып, білім беру ұлттың интеллектуалдық потенциалын дамыту мен күшейтудің маңызды факторы, ұлттың еркіндігі мен халықаралық бәсекеге қабілеттілігінің кепілі ретінде мойындалады. Сапалы білім беру демократияның дамуына, қоғамдық ынтымақтастыққа әсер етеді. Ал бұл өз кезегінде қоғамда мейірімділік пен қайырымдылық қатынастарын қалыптастырып, демонология мен жалған ұранның жетегіне оңай ермейтін білімді азаматтарды тәрбиелейді. XXI ғасыр-жаһандық жаналықтар ғасыры ғана емес, білімнің дәуірлеу ғасыры да, өйткені, ол қазіргі кезде мемлекеттің тұрақты дамуы мен қауіпсіздігін қамтамасыз етуде, сондай-ақ әлемдік нарықтағы, әлемдік қоғамдастықтағы орнын айқындап, халықтың өмір сүру сапасымен деңгейін көтеруде айрықша маңызды рөл атқарады.

Қазіргі таңда Егеменді еліміз оқу-ағарту ісіне, білім беру мен білім сапасын көтеру жұмыстарына, мектептердің материалдық-техникалық базасын жақсартуға ерекше мән беруде. Білім берудің жаңа моделі жасалынды, білім жүйесінде жаңа бағыттар қалыптаса бастады. Мемлекеттік стандарттар жаңартылып, оқу бағдарламалары жетілдіріліп, жаңа типтегі оқу орындары ашыла бастады. Сонымен қатар, білім сапасына қатаң талаптар қойылып, оқу үрдісін ұйымдастырудың жаңа формалары мен әдістері, оқытудың жаңа технологиялары кең көлемде практикалық қолданысқа ие болуда. Бүгінгі таңда кез-келген адамның кез-келген дінді қабылдауға құқығы бар, бірақ оған басқа адамдардың құқықтары мен бостандықтарына нұқсан келтіретін және олардың адамдық қадір-қасиетін қорлайтын қоғамға жат, азғын әрекеттерді жасау құқығын ешкім бере алмайды. Сондықтан өзін және өзгелерді құрметтейтін, жақсылық пен әділеттілікке ұмтылатын, оларды өсірумен, өмірді және айналадағы өмірді сүйетін жаңа ұрпақ тәрбиелеу өте маңызды. Біз жаңа ұрпаққа жарық, әділдік және бақыт жолын көрсетуіміз керек. Егер сіз баланы қай ұлтқа қарамасаңыз да, оны дұрыс тәрбиелеп, толеранттылық, өзін-өзі бағалау және басқа адамдарға деген құрмет сезімін дамытатын болсаңыз, онда этникалық проблемалар болмайды, оларды шешудің қажеті болмайды. Адамдардың бір-бірімен тату өмір сүруі үшін моральдық-этикалық ережелер мен нормалар бар. Бұл ережелер бәрімізге бала кезінен таныс. Теориялық тұрғыдан, әрқайсымыз қоғамда өзін қалай ұстау керектігін, басқа адамдарға қалай көмектесу керектігін, оларды құрметтеп, жақсы көруді білеміз, бірақ іс жүзінде бұл ережелер мен нормалар жиі сақталмайды. «Неге?» Деген сұрақ туындайды. Менің ойымша, бұл ересектердің өздері балаларының үйреткендерін жасамайды. Мәселен, анасы баласынан жаман сөз естігенде, оны ерніне тигізеді және ол ұятсыз сөздерді жиі қолданады. Темекіні жағып жатқан әке, баласына темекінің жаман екенін түсіндіреді. Ұлы ұстаз А.С. Макаренко: «Сіздің мінез-құлқыңыз - білім берудегі ең шешуші нәрсе», - деп жазды. Сонымен қатар ол «білім беру процесі үнемі жалғасатын процесс, сондықтан оның жеке бөлшектері отбасының жалпы тонусында шешілетіндігін, ал жалпы тонды ойлап табуға және жасанды түрде ұстауға болмайды. Жалпы үнділік, қымбатты ата-аналар, сіздің жеке өміріңіз бен мінез-құлқыңызға байланысты».

Осы жұмысты орындай отырып, мен өзіме келесі міндеттерді қойдым:

1. Оқытушыларға студенттердің әлемге және адамдарға деген оң көзқарасын қалыптастырудың маңыздылығын жеткізу.
2. Мұғалімдердің жеке тұлғаның студенттерге және болашақ өміріне қаншалықты әсер ететіндігі туралы түсініктерін дамыту.
3. Мұғалімдердің студенттерге жақсы үлгі болу үшін өзін-өзі жетілдірумен айналысуға деген ұмтылысын қолданыңыз.

Заманауи мұғалімдер балалардың санасына жақсылық адамдардың ізгілігі мен құрметімен оралатынын, ал жаман, жаман істер оларды жасаған адамға жамандық жасайтынын жеткізуі керек. Уақыт өте келе, бала өскен кезде ол жамандықты алады, оның айналасындағылар мен дұрыс тәрбие бермейтін зиянды сезімдер мен ойлар болады. В.Сухомлинский: «Мұғалімнің баланың үстінен күші қандай ақылды болуы керек» деп жазды. Балаларды тәрбиелеу мен оқытуда дана болудың бір ғана жолы бар - бұл үнемі өзін-өзі тәрбиелеу және өзін-өзі жетілдіру.

Атақты философ Сенека: «Ноталарды тыңдау арқылы жақсы нәрсені үйрену қиын, оны мысалға келтіру оңай», - деген. Біз балаларға ең жақсы үлгі болу үшін, олардың беделі болу үшін, балалар біздің сөздеріміз бен кеңестерімізді тыңдауы үшін өзін-өзі жетілдірумен айналысуымыз керек. Жаңа білім парадигмасы бірінші орынға баланың білімін, білігі мен дағдысы емес, оның тұлғалық дамуын қойып отыр. Бұл ретте балалар мен оқушы жастарға жан-жақты тәлім-тәрбие

берудің маңызы арта түседі.Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті – Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында: «Өз бойымызда және балаларымыздың бойында жаңа қазақстандық патриотизмді тәрбиелеуіміз керек. Бұл, ең алдымен, елге және оның игіліктеріне деген мақтаныш сезімін тудырады»,–деп атап көрсетілген.[3,4].Сондай баға жетпес құндылықтардың бірі – халықтың рухани қазынасы, ұлттық асылдары: ана тілі, төл мәдениеті, тарихи жады, салт-дәстүрлері. Бұл құндылықтар негізінен рухани-адамгершілік тәрбие арқылы беріледі.

Рухани-адамгершілік тәрбиенің негізгі мақсаты – ұлттық сана сезімі оянған, рухы биік, мәдениеті терең, парасатты, ар-ожданы мол, бойында басқа да игі қасиеттер қалыптасқан ұрпақ тәрбиелеу. Бұл – білім беру саласының да, отбасы институтының да, жалпы қазақстандық қоғамның да жауапты міндеті.Білім беру саласында қалыптасқан ахуал республиканы дамытудың қазіргі әлеуметтік-экономикалық және саяси жағдайларына және жоғары дамыған елдердің прогресшіл тәжірибесіне сәйкес келеңсіз құбылыстарды болдырмау, түбегейлі ұйымдық, құрылымдық қайта құрулар, білім берудің мазмұнын жаңарту және мамандар даярлаудың сапасын жетілдіру қажет екенін көрсетеді.

Білім беру жүйесін дамытуда келесідей міндеттерді шешуді ұсынамыз:

- білім беру нәтижелерінің сапасын арттыру;
- білімге қол жетімділіктің теңдігін қамтамасыз ететін шараларды енгізу;
- білім беру жүйесінде әріптестілікті дамыту үшін жағдайлар жасау;
- оқыту мен тәрбиелеу жүйесінің бірлігін қамтамасыз ету;
- білім мен ғылымның іс жүзінде интеграциялануын қамтамасыз ету;
- ресурстарды жұмылдыру және білім беру жүйесінің тиімділігін арттыруда қамтамасыз ету;
- білім беру ісін басқару жүйесін жетілдіру;
- қаржыландыру жүйесінің тиімділігін арттыру

Білім берудің әр түрлі деңгейлері үшін бағдарламаның үйлесімділігін қамтамасыз ету арқылы білім берудің мазмұнын жаңарту маңызды болып табылады.Ғаламдық білім беру үлгісінің қазіргі әлемде үлкен болашағы бар, ол көп ұлтты және түрлі мәдениетті болғандықтан, тез өзгеріп отырады және қайта өзгеруге дайын. Ғаламдық білім беру идеясы адамды еркін, шығармашыл тұлға ретінде ашуға, оның бойында өмір сүретін әлемнің қазіргі мен болашағына жауапкершілік сезімін тәрбиелеу. Қазіргі таңда Қазақстан тәрбиелі және креативті жетекшілерге өте мұқтаж. Мұндай сапалы жетекшілерді қалыптастыру үшін біздің елге қажетті білім беру саласында білім беру бизнесін құру және дамытуды жалғастыру қажет.Өркениетті деп жүрген алыс-жақын шет елдер тарихына көз салсақ, XX ғасырдың аяғына қарай олардың бірқатарында айтарлықтай білім реформалары жүрген. XX ғасырдың 2-ші жартысынан бастап өмірдің барлық саласына әлемдік кірігу(интеграция), мемлекетаралық аралас-құраластық(коммуникация) жалпыадамзаттық үрдіске айналды. Ал оның бүгінгі жалғасы жаһандану(глобализация). Осындай құбылыстар бел алған сайын ұлттық төлтумалық екінші кезекке кетеді. Бұндайда ұлттық рухы оянған ұлт қорғанысқа көшеді. Бұл орайда,кезінде Францияның тілге қатысты, Германия мен Израильдің этникалық тұтастанулығына қатысты, Англияның дәстүр тазалығына қатысты, Қытайдың экономиканы экономикалық ерекшеліктерге бейімдеуге қатысты, Ресейдің шіркеу арқылы ұлтты оятуға тырысушылығына қатысты, түрік-монғол халықтарының жазуды (әліпби) жаңғырта бастауына қатысты, т.б. мемлекеттік деңгейде жүргізіле бастаған шараларға ден қоюға болады. Өз ұлтын білімге, танымға ынтықтыру үшін олар біраз шаралар жасады. Мәселен, Ұлыбританияда «Үлгілі мектептер» деген атпен ұлттық бағдарлама қабылданды; Швецияда «Білім берудегі сапа»; Жапонияда «Рух биіктігі мен мәдениеттегі тереңдік» т.б [4,173 б.]. Осы мақсатта белгілі дәрежеде құжаттар да қабылдадық. Бірақ, біздің ойымызша, осылармен қатар жүргізілуге тиіс бір нәрсені қалыс қалдырудамыз. Ол жастарға этномәдени білім мен тәрбие беру. Сол арқылы оларға азаматтық білім беру ісін жолға қою, ұлттық рухтарын қалыптастыру, патриоттық тәрбие беру. Жас кезінен бастап «Отан» деген ұлы ұғымның Атамекен, Атажұрт, Атақоныс екенін ұқтыру.

Этномәдени ұғым білім мен тәрбие беру ұлттық сана, ұлттық рух қалыптастырады. Рухты адамға намыстылық, сергектік пен сезімталдық тән. Ал, біз болсақ бұл тұрғыда әлемдік деңгейге жету, үйрену, қабылдау қамында жүрміз. Осы мақсатта белгілі дәрежеде құжаттарда қабылдадық. Бірақ, біздің ойымызша, осылармен қатар жүргізілуге тиіс бір нәрсені қалыс қалдырудамыз. Ол жастарға этномәдени білім мен тәрбие беру. Сол арқылы оларға азаматтық білім беру ісін жолға қою, ұлттық рухтарын қалыптастыру, патриоттық тәрбие беру. Жас кезінен бастап «Отан» деген

ұлы ұғымның Атамекен, Атажұрт, Атақоныс екенін ұқтыру. Қазақстан әлемдік экономикалық кеңістікке енді, ол әлемдік аренада қалыптасқан нарықтық экономикасы бар ел ретінде танылды. Сондықтан да болашақ мамандар халықаралық стандартқа сай өркениетті, икемді, әлеуметтік жауапкершілікті жұмысшылар мен басқарушылар болуы қажет. Бүгін қазақстандық мектептер мен жоғары оқу орындары қазақстандық экономика, саясат, мәдениет, әлеуметтік өмірдің барлық секторлары үшін болашақ мамандар мен жетекшілер дайындай отыра, білім беру қызметтері нарығында айтарлықтай нәтижелі қызмет етеді. Қазақстанның мектептері мен жоғары оқу орындары түрлі білім беру жобаларына қатысып, жаһанданушы әлемде өздерінің түлектерінің бәсекеге қабілеттілігін көтеру мақсатында стратегиялар өңдеп, енгізуде. Қазақстандық білім беру батыстың білім беру процесінің үш сатылы үлгісіне жақындап келеді. Кредиттік технологиясы принциптерімен жетілдірілген оқу процесі өндіріс ұйымдастырушыларының жаңа ұрпағын дайындауға, тез өзгеріп отыратын әлемде тиімді шешім қабылдауға қабілетті, қоғамдық өмірдің түрлі салаларында профессионал дайындауға мүмкіндік береді. 1997 жылдан бастап, республика мектептерінде оқушылар мен жасөспірімдер арасында салауатты өмір салтына тәрбиелеудің Кешенді бағдарламасы жүзеге асуда. Бағдарламаның мақсаты өмір қауіпсіздігіне, адамгершілік-психологиялық компонентке, физикалық және психикалық өзін-өзі дамытумен қамтамасыз ету болып табылады. Бұл бағдарлама жастардың денсаулығын қорғау және келешекте оны сақтауға әсер ететін білім мен маңызды мәліметтер жинақтауына мүмкіндік жасайды. Салауатты өмір салтының әліпшесін үйретуге тікелей бағытталған жүйенің енгізілуі өзінің жеке денсаулығын сақтау жауапкершілігін арттырады және балалар мен жастарда дені сау қажеттіліктерге деген мотивациялар тудыруға мүмкіндік береді.

Адамзатқа рухани саладағы терең дағдарыс, қоғамның әлеуметтік, материалдық және моральдық поляризациясының жедел процесі тән. Бүгінде адам өмірде рухани басшылықтың болмауы және дәстүрлі рухани құндылықтардың жоғалуы салдарынан дағдарыста. Жас ұрпақ қазір жеке тұлғаны дамытудағы басты фактор - рухты тәрбиелеуден айрылды. Жастар ортасы «қос мораль», моральдық саңырау және мінез-құлықтың «адамгершіленуімен» сипатталады. Жастардың бұқаралық атрибуттарға, негізінен Батыс мәдениетіне бағдарлануы орыс менталитетіне тән нағыз рухани, мәдени және ұлттық құндылықтарды төмендету арқылы кең көлемге ие болды. Бүгінгі таңда мұғалімдер қазіргі жас ұрпақты рухани-адамгершілік тәрбиелеудің маңыздылығын, білім беру жүйесіндегі жалпыадамзаттық құндылықтардың маңыздылығын жете түсінбейді, студенттердің рухани-адамгершілік дамуының басты ерекшелігі олардың жеке-дара жеке тұлғаларын қалыптастыру болып табылады, оны жеке іс-шаралар арқылы жүзеге асыру мүмкін емес, дегенмен әрқашан адамгершілік әдеттерді қалыптастыруға көңіл бөлінбейді. арнайы түрде ересектер ұйымдастырады. Адамдармен қарым-қатынаста адамгершілікті, адалдықты, толеранттылықты қалыптастыру міндеті оқу орнында да, жанұяда да тәрбие мен оқыту процесінің үнемі назарында болуы қажет. Мұның бәрі студенттердің рухани-адамгершілік білім беру жүйесін түбегейлі жетілдіру қажеттілігін растайды. Біздің ойымызша, студенттердің рухани-адамгершілік тәрбиесінің түбегейлі жақсаруына қол жеткізудегі басты назарды қазіргі білім беру мекемесіндегі рухани-адамгершілік білімнің мазмұнын, тәрбиелік, тәрбиелік, сыныптан тыс жұмыстардың студенттермен байланысын, сонымен қатар оның отбасымен қарым-қатынасын жақсартуға аудару қажет. Білімнің мазмұнын моральдық императив тұрғысынан қарастыру керек: қоғамның ізгілендірілуін, жеке тұлғаның рухани дамуын, жалпыадамзаттық құндылықтарды бөліп көрсету. Адамның рухани-адамгершілік дамуының басты шарты - өзін-өзі тану, оның даму процесі өзін-өзі тану және айналадағы шындықпен қарым-қатынасты түсіну болып табылады. Педагогикалық көшбасшылықтың міндеті - өзін-өзі тануды дамыту процесін жетілдіру. XX ғасырдың ғылыми ойы адамның ойлауына және оның өмірі, өмірі мен адам мұраттарына ерекше әсер етті. Әлем туралы түсінік түбегейлі өзгерді. Адамның санасында, қоршаған әлемді қабылдауда түбегейлі өзгерістер басталды. Қолданбалы ғылымдардың қарқынды дамуы гуманитарлық ғылымдардың қайта құрылуына үлкен әсер етті, олардың көпшілігі XXI ғасырдың қарсаңында жаратылыстану және гуманитарлық ғылымдардың тәжірибесін синтездеуге тырысты. XX ғасырдың басы алыс XVIII ғасырда мұраттары мен құндылықтары сақталған және иррационалды және түсініксіз XX ғасыр жағдайында тамыр алмайтын адамдардың нигилизмі мен үмітсіздігі өсті. Бүгін, революциялық ғылыми жаңалықтардың куәсі бола отырып, біз адамзат бірқатар технологиялық сілкіністерді бастан өткердік. Діни парадигманы ғылыми парадигманың өзгеруі адамзат тарихында көптеген мыңдаған жылдар бойы қалыптасқан әлемнің эсхатологиялық моделінің жойылуына басты себеп болды. XXI ғасырдың жаңа діні болуға шақырылған ғылым бүгінде адам мен ғаламның үйлесімді байланысын қамтамасыз ете алмайды. Керісінше, «жаңа

адамның» ғылыми дүниетанымы, ақыр соңында, адамның қалпына келуіне деген табиғи ықыласымен, оның ғарыштық ырғақтарға қатысуы туралы мәлімдемесімен, әлемнің антропоцентрлік картинасының жойылуына әкелді. Жаңа адам ешқандай анықтаманы да, ерік-жігермен де, сезіммен де таппады. XX ғасырдың адамы өзінің сыртқы қажеттіліктеріне бағынуға тырысып, сыртқы әлемге қарсы шықты. Бірлік, 13 ғасырдағы адамдардың негізгі өмірлік ұстанымы ретінде, XX ғасырдың көпжақтылығымен алмастырылды. XXI ғасырдың басында ғылыми-технологиялық революция жаһандандудың қарқынды дамып келе жатқан процестеріне әкелді. «Ғаламдық экономика», «жаһандық экология» және «жаһандық білім» ұғымдары жоғары технологиялар мен Интернет әлеміне енді.

Қазіргі жаһандану процесіне қатысты әртүрлі және қарама-қайшылықтар бар, бірақ оны тоқтату мүмкін емес, өйткені ол қазірдің өзінде жүріп жатыр. «Жаһандану» терминін алғаш рет 1981 жылы американдық әлеуметтанушы Дж. Маклин қолданған. Сексенінші жылдардың ортасында жаһандану тұжырымдамасы кеңінен таралды. Британдық зерттеуші Р. Робертсон: «Жаһандану тұжырымдамасы әлемді сығуға да, жалпы әлемнің танымының күшеюіне де қатысты: нақты ғаламдық тәуелділікке және XX ғасырдағы ғаламдық тұтас хабардарлыққа» дейді. Содан кейін тағы бір британдық М. Уотерс жаһандандуды «әлеуметтік және мәдени құрылымға география салған шектеулер әлсірейтін және адамдар бұл әлсіреу туралы көбірек білетін әлеуметтік процесс» деп анықтады.

Қазіргі кезде жоғары кластардың тарих, география, қоғам негіздері және басқа гуманитарлық пәндер оқулықтарын шығару жолға қойылған. Білім беру мазмұнын гуманизациялау мақсатында мектеп бағдарламасына секілді факультативті пәндер оқулықтарын енгізу мәселесі қарастырылуда. «Ұлттық дүниетаным», «Сөз өнері», «Абайтану», «История образования», «История казахской музыкой», «Шедевры восточной и казахской поэзии», «Памятники материальной культуры казахов», «Этнокультурология», «Уроки этики и этикета» және т.б. Білім беру философиясының негізгі идеясы мен оқытудың негізгі мақсаты адам және оның рухани қалыптасуы.

Қазақстан Республикасында білім беруді реформалау қоғамның әлеуметтік өмірдің демократиялық принциптеріне өтуімен болжанады, жобаланады. Бұл, өз кезегінде білім беру парадигмасы мен советтік кезеңдегі дүниетаным негіздерімен салыстыра отыра, жаңа үлгіні талап етеді. Қазақстандық білім беру жүйесіндегі реформалар бұл - өмірдің жақсаруына, жаңа формация ұрпағының тәрбиесі мен демократиялық идеялардың алға басуына бағытталған. Қазақстан Республикасы білім беру реформасы білім беру жүйесі мен студенттік өмірдің либерализациясын талап етеді, олар әлемдік білім беру процесіндегі елдер интеграциясына кәсіби қызмет пен өмір сапасын көтеру арқылы, жалпы экономикалық жеделдету арқылы бағытталған. Қазақстандағы білім беру реформасы бүгінгі таңда көптеген жаңашылдығымен ерекшеленеді, жекелеген – батыс білім беру жүйесі мен жобаларына бағыттауында, оқыту процестерінде инновациялық технологияларды енгізуінде және т.б. Дүниетанымның қалыптасуына келетін болсақ, бұл мәселе әлі толық талқыланбаған, талқылаудың тек алғашқы сатысында тұр. Білім беруді реформалаудың бағдарламалары мен тәжірибелерінде әлі де білімді дамыту, кәсіби дағдыларды өңдеу, өтпелі өмірге тез бейімделудің азаматтық жауапкершілігі мен икемділіктері туралы айтылады. Әрине, мұндай міндеттер дәлелденіп отыр, дегенмен қазіргі білім беруде дүниетанымдық параметр жетіспейді, оның ішінде – қазақстандық білім беру жүйесі де. Білім берудің кез-келген реформасы - бұл ең алдымен білім беру мазмұнының реформасы. Қалғанының бәрі білім беру формасының, жүйесінің, инфрақұрылымының өзгеруінде. Сондықтан жалпы білім беру мазмұнының реформасы – қазіргі жалпы білім беру реформаларының ең негізгісі және ең қиыны. Білімді құру, ақпаратты құру – білім беру тәсілдерін құру мен дамытудың экстенсивті жолы. Олардың интенсивті жолға ауысуы білім берудің басқа принциптерін қолдануда жүзеге асуы мүмкін. Осы бағытта біздің Республикамызда енді ғана бастау алған, іргелі және қолданбалы сипаттағы байсалды ғылыми зерттеулер жүргізу керек. Дәстүрлі халықтық мәдениеттің дүниетанымдық және дүниеге көзқарас принциптерін зерттеу және жандандыру қажет. Егемен еліміз демократия жолымен алға жүріп, әлемде өзіне лайықты орын алу үшін еңбектеніп келеді. Бүгінде жастар қоғамның қозғаушы күші ретінде озық идеялармен қаруланып, еліміздің дамып, өркендеуіне лайықты үлес қосып келеді. Болашақта ел тізгінін ұстайтын, еліміздің әлемдік деңгейдегі бәсекеге қабілетті, экономикасы дамыған, өркениет көшінен лайық орын алатын, еліміздің қарқынды дамуына өзіндік үлес қосатын қоғамның негізгі белсенді күші жастар екені сөзсіз. Еліміздің ертені, мемлекетіміздің болашағы. Бүгінгі жас – ертеңгі ел тізгінін ұстайтын ел ағасы. Бүгінгі алдыңғы толқын аға буынның орнын басар, ізін жалғастырар артында өсіп келе жатқан жастар екені даусыз. Еліміздің ендігі дамуы мен

өркендеуі, келешегі жастарға тікелей байланысты. Әрі білімді, бәсекеге барынша қабілетті, сонымен қатар дені сау яғни салауатты өмір салтын ұстануы алғы шарт болып табылады.

Қай мемлекеттің болсын ертеңі – білімді жастардың қолында екені даусыз. Сондықтан, ата-бабамыз «Бұлақ көрсең көзін аш» деп, тегін айтпаса керек. Қазіргі таңда тәуелсіз мемлекетімізде жастарға білім мен тәрбие беру, оларды барынша әлеуметтік тұрғыда қолдау, ел келешегіне өз үлесін қосатын азамат болып қалыптасуына барлық жағдай қарастырылған. Сондықтан, жастарымыз Тек қана «Алға!» деген ұранды ту етіп алға ғана ұмтылу керек. Қазіргі жаһандану заманында Қазақстан Республикасы – жастардың білім мен біліктілікке талпынып әрекеттенуін, еңбектеніп өсуін талап етіп отыр. Осы тұста Елбасының мына бір сөзін айта кетудің орны ерекше: «Еліңнің ұлы болсаң, еліңе жаның ашыса, азаматтық намысың болса, қазақтың мемлекетін нығайтып, көркеюі жолында теріңді төгіп еңбек ет. Жердің де, елдің де иесі екеніңді ұмытпа». [1, 273 б.]. Сондықтан, жастарға ЖОО-да білім беретін ұстаздар да ұлы мұрат жолында жалынды еңбек етуге даярмыз. Еліміздің болашағы жастардың еңбекқорлығына, талап-тілегіне, арман-мұратына байланысты. Олар ата-бабаларымыздан мұра болып келе жатқан құндылықтарымызды, тарихи дәстүрлерімізді жаңғыртып, оны алға ілгерілетіп қана қоймай, экономикасын, ғылымын да дамытуға, жігерлене ел үшін еңбектенуге міндетті. Ендеше жастар еңбек жолына түскенде ғана мемлекетті дамытуға үлес қоса алады. Отансүйгіш, патриот мемлекет жастары болмаған елдің болашағы бұлыңғыр.

Елбасының Нұрсұлтан Назарбаевтың «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауының – өткенді саралай отырып, Қазақстан жастары үшін, алдағы уақытта атқаратын міндеттерді белгілеп берді. Сондай-ақ, ел дамуының жаңа кезеңі мен тәуелсіздіктің үшінші онжылдығына бет бұрған тұста қоғамдағы ең ірі әлеуметтік топ – жастарға деген елбасының сенімі мен қамқорлығы олардың білім мен ғылымға деген құштарлығын одан әрі күшейтті. Осы тұста Елбасының Жолдауынан мынадай ұлағатты сөздерін айтуға болады: «Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек. Қазіргі әлемде жай ғана жаппай сауаттылық жеткіліксіз болып қалғалы қашан. Біздің азаматтарымыз үнемі ең озық жабдықтармен және ең заманауи өндірістерде жұмыс жасау машығын меңгеруге дайын болуға тиіс. Сондай-ақ балаларымыздың, жалпы барлық жеткіншек ұрпақтың функционалдық сауаттылығына да зор көңіл бөлу қажет. Балаларымыз қазіргі заманға бейімделген болуы үшін бұл аса маңызды. Елбасының бұл сөздері білім беру саласының әрбір қызметкеріне жол көрсетуші болып табылатыны анық. Біздің жұмысымыздың басты нәтижесі – жас түлекті тәрбиелеп, білімді, сапалы, саналы азамат ретінде қалыптастыру болып табылмақ.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Брызгалина Е.В. *Наука и образование: современные тренды в глобальном мире // Философия образования. - №6 (45). – 2012. – с. 11-19.*
2. Гершунский Б.С. *Философия образования для XXI века. 2.1. Философия образования: статус, проблемы, перспективы. - М.: Интердиалект, 1997. С.81.*
3. Семенов, А. Н. *Восток и Запад: два типа исторического сознания / А. Н. Семенов // Путь Востока. Традиции освобождения : докл. III Молодежной науч. конф. по проблемам философии, религии, культуры Востока. - Вып. 4. – СПб.: Санкт-Петербургское философское общество, 2000. – С. 48.*
4. Семенов, Н. С. *Философские традиции Востока: учеб. пособие / Н.С. Семенов. – Мн.: ЕГУ, 2004. – 304 с. 74. Фромм Э. Душа человека: Перевод. – М.: Республика, 1992. – 430 с.*
5. Ефремов И.А. *Собрание сочинений в шести томах. Том 3. Туманность Андромеды. Звездные корабли. Сердце Змеи. – М.: Советский писатель, 1992. – С. 2015*
6. Кулешова Г.М. *Инновация как новая философия образования // Интернет-журнал «Эйдос» - См. <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-20.htm>*